

Les menors migrants no acompanyades marroquines: una nova tendència?

Realitzat per:

Violeta Quiroga Raimundez
Directora del grup de recerca universitari IFAM
Projectes Socials
Fundació Pere Tarrés- Universitat Ramon Llull

Per a:

L'estat de la Immigració a Catalunya. Anuari 2007. Fundació Jaume Bofill

Juliol de 2008

INDEX

Presentació

Metodologia

Dades sociodemogràfiques

La dimensió del fenomen

Les edats

Les zones d'origen

Les seves famílies

La composició familiar

La relació familiar

L'economia i el treball

El nivell d'instrucció de la família i de la menor

El projecte migratori

Els antecedents migratoris a Europa

Les principals causes i els detonants de l'emigració

Estratègies migratòries

Principals fronteres de pas i mitjans de transports

La implicació de la família

Intermediaris per passar la frontera

L'arribada a Catalunya

Els primers dies

La xarxa social de suport informal

La xarxa laboral

La xarxa institucional: la sortida de la invisibilitat

La detecció

La xarxa de protecció a la infància i a l'adolescència

Expectatives de futur

Principals conclusions

Bibliografia

Presentació

El present article pretén oferir una aproximació al fenomen de les nenes i adolescents menors migrants no acompanyades d'origen marroquí a Catalunya, i analitzar les seves particularitats enfront del fenomen del nois, bastant estudiat al llarg dels darrers anys. Es tracta de mostrar una realitat nova, que apareix principalment a partir del 2006, i d'estudiar-ne les seves característiques de gènere. Una realitat que destaca per la seva escassa visibilitat, a causa principalment de les diferents formes d'explotació (laboral, econòmica, sexual, etc.) de les quals són víctimes aquestes menors migrants.

La recerca que presenta aquest article s'emmarca en la investigació més àmplia del projecte "*Els Menors Migrants No Acompanyats a Espanya. Situació actual i noves tendències*", finançat pel Programa Nacional d'I+D+i 2004-2007 de l'anterior Ministeri d'Educació i Ciència, atorgat al Grup de recerca IFAM (infància i família en ambients multi-culturals) de la Fundació Pere Tarrés de la Universitat Ramon Llull¹. Uns dels seus objectius principals d'aquest projecte consisteix a visibilitzar el fenomen de les nenes i les adolescents menors migrants no acompanyades i, entre elles, les d'origen marroquí.

Abans d'aprofundir sobre el tema, volem definir què entenem com a Menors Migrants No Acompanyats/des (MMNA), perquè així el lector de l'article, des de bon principi, prengui consciència de la complexitat que el fenomen ha anat adquirint al llarg d'aquest últims anys.

"Els/les nens/es i adolescents menors de 18 anys que emigren fora del país d'origen sols i/o separats, dels dos pares o tutor legal o persona que per llei o costum els tingués al seu càrrec o acompanyats d'alguna persona de la família extensa o persona al qual el tutor legal ha encarregat per llei o costum del país, i que per alguna circumstància acaben sols o no són atesos adequadament, o que sorgeix algun dubte sobre la relació entre ell/la menor i l'adult." (CONRED, 2005)

Actualment un/a MMNA no només és aquell/a menor que emigra sol/a, sinó també aquell/a que, estant acompanyat/da per un adult (ni els pares, ni els tutors legals), està "Mal Acompanyat/da" (per parents, veïns, coneguts, xarxes migratòries, xarxes d'explotació...). Ampliant el concepte de MMNA ens aproximem més a la diversitat de situacions que presenta aquest fenomen des de la seva aparició fins l'actualitat.

A finals dels anys 90 la nostra societat va prendre consciència de l'existència de Menors Migrants No Acompanyats que arribaven sols a casa nostra, principalment del Marroc. Els primers casos es comencen a detectar a partir de 1994, però no és fins els anys 1998 i 1999 que l'increment d'arribades d'aquests menors desbordà la Direcció General d'Atenció a la Infància i a l'Adolescència (DGAIA) de la Generalitat

¹ Aquesta recerca se centra en l'estudi del fenomen dels i les menors migrants no acompanyats/des (MMNA) a Espanya, amb especial atenció als nous col·lectius emergents: noves nacionalitats, i la presència de nenes i joves. Els resultats d'aquesta recerca es publicaran a finals del 2008. Per a més informació sobre les nenes MMNA mireu l'informe sobre aquesta temàtica de l'Institut Català de la Dona presentat al desembre de 2007.

de Catalunya; la qual cosa aviat va fer necessària la creació de nous recursos i centres per atendre aquests nois nouvinguts. Des de les primeres arribades dels MMNA, els menors eren majoritàriament de sexe masculí.

Ha passat més d'una dècada des de les primeres arribades de menors, i el fenomen s'ha diversificat, tant en pautes migratòries, com en els orígens, com en la circulació de la informació entre els propis menors i els adults. En els primers anys, l'arribada de noies marroquines MMNA gairebé era inexistent, malgrat que es va detectar una noia a partir de l'any 2000 que seguia el model migratori dels seus contemporanis nois. No és fins als anys 2006 i 2007 que les noies, encara "tímidament", comencen a plantejar-se un projecte migratori. I ho faran, com veurem, repetint generalment els models dels nois, però també innovant i adaptant-se a les característiques que configuren la construcció de gènere al seu país d'origen.

Estem convençuts que només amb un adequat coneixement d'aquesta realitat, encara molt incipient i en bona part invisible, i tenint en compte les seves particularitats de gènere, es podran abordar els mecanismes de protecció i d'atenció necessaris i efectius, i prevenir les situacions de risc d'aquestes nenes i adolescents.

Metodologia

Per tal d'oferir una visió descriptiva i explicativa del fenomen i alhora també predictiva, hem utilitzat tant una metodologia d'investigació qualitativa com quantitativa. Amb més èmfasi, tanmateix, en les tècniques de recollida d'informació qualitatives perquè eren més adients per copsar la realitat de l'objecte d'estudi a causa del gran desconeixement inicial.

Pel que fa a les tècniques quantitatives, hem procedit a la consulta de fonts secundàries i hem recopilat informació estadística, principalment del 2006 i 2007, en els organismes de protecció de la infància, en els cossos policials i en les entitats que treballen en l'atenció d'aquest col·lectiu. Pel que fa a les tècniques qualitatives, hem analitzat les fonts documentals secundàries (d'experts, d'agents claus, de professionals...), i hem realitzat entrevistes en profunditat a informants claus. Concretament hem dut a terme cinc entrevistes a cossos policials, set entrevistes a administracions i a professionals d'atenció, i una entrevista a una advocada. I alhora cinc entrevistes² a nenes i adolescents, a partir de les quals hem construït relats de vida des del seu país d'origen fins al moment actual a Catalunya. Quatre de les menors entrevistades corresponen a noies que van arribar entre l'abril del 2006 i el juliol del 2007 i que es trobaven en el moment de l'entrevista en algun centre de la DGAIA (centre d'acollida, centre residencial o

² S'han canviat tots els noms reals de les nenes i adolescents entrevistades per garantir els seus anonimats, malgrat que algunes d'elles ens havien donat el seu consentiment per utilitzar el seu nom de veritat.

residència maternal). Només una de les noies entrevistades, ja major d'edat, va ser detectada al 1997, i ara segueix vinculada a l'Àrea de Suport als joves tutelats i extutelats³.

Volem assenyalar que per completar la informació de les noies entrevistades hem realitzat un buidatge dels expedients de totes les menors que van arribar des del gener del 2006 al juliol del 2007. D'aquesta manera, sovint no només parlarem de cinc noies (el 50% de la noies detectades), sinó de vuit o de deu noies segons la informació obtinguda als expedients (80% de les noies detectades). Per tant, la representativitat de les dades sobre el conjunt de l'univers estudiat de noies detectades per la DGAIA és molt elevat, malgrat que molts aspectes de l'acollida a Catalunya no els trobarem en les noies que s'han escapolit dels centres.

Pel que fa a l'univers no detectat, és a dir, aquella part del fenomen de les noies MMNA que resta ocult o invisible perquè no ha estat detectat pels canals habituals, només disposem d'indicis o del coneixement directe d'alguns casos per poder afirmar que existeix, però no podem estimar-ne encara les seves dimensions. I en el present estudi no l'hem pogut abordar ni quantitativament ni qualitativa, per les dificultats que hem trobat per aproximar-nos-hi, malgrat que intentarem fer-ho en pròximes recerques.

Finalment, volem remarcar que en ocasions hem ampliat el coneixement amb altres casos que hem entrevistat al País Basc, amb l'objectiu d'obtenir la màxima informació sobre aquest nou fenomen de les MMNA marroquines.

Dades sociodemogràfiques

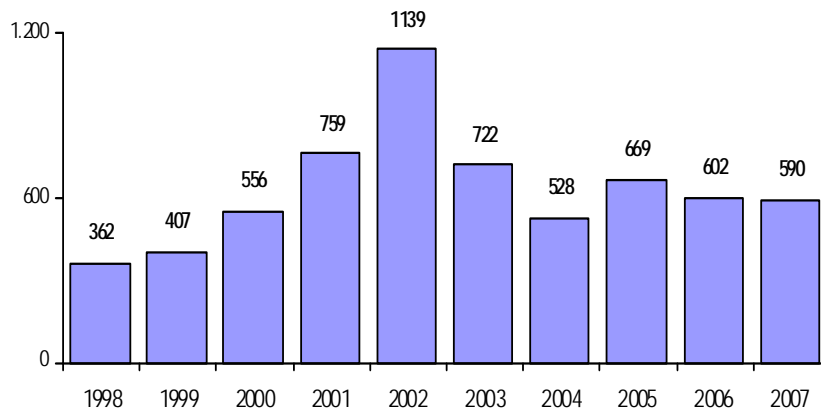
La dimensió del fenomen

Des de l'any 1998 a l'any 2007 han estat atesos per la Direcció General d'Atenció a la Infància i Adolescència (DGAIA) un total de 6.634 menors migrants no acompanyats. A continuació mostrem una gràfica amb l'evolució del fenomen durant aquests anys:

GRÀFIC 1

³ Aquesta noia no va ser considerada MMNA a la seva detecció, perquè vivia amb la seva tia materna. En aquells anys només aquells menors que arribaven sols, com hem vist, s'etiquetaven com a MMNA. No obstant, actualment entraria dins d'aquest col·lectiu a causa del "mal acompanyament" per part d'aquest parent i per l'explotació domèstica a què va sotmetre a la noia.

Gràfic 1. Evolució dels Menors Migrants No Acompanyats atesos. Catalunya, 1998-2007

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Atenció a la Infància i Adolescència (DGAIA). Generalitat de Catalunya, 2008.

El punt d'inflexió d'arribada dels MMNA va produir-se sobretot l'any 2002, amb 1.139 menors atesos. Al 2003 i al 2004 es redueix considerablement l'arribada, i entre el 2005 i el 2007 es manté més o menys estable. Al 2007 més del 31% dels menors acollits als centres⁴ de la DGAIA eren MMNA.

Al llarg d'aquests anys la principal àrea geogràfica d'origen d'aquests menors ha estat la del Magrib, suposant més del 80 % del MMNA atesos⁵, la major part procedents del Marroc.

En els primers anys els nois arribaven sobretot a la ciutat de Barcelona, provinents de ciutats del nord i del centre del Marroc, principalment de Tànger i del seu entorn. I arribaven de manera irregular amb l'objectiu de trobar feina i ajudar econòmicament les seves famílies. A finals del 2002 es comença a observar una diversificació en la procedència dels menors i en les seves expectatives. En aquest any es detecta per primera vegada l'arribada de nois d'altres zones del Marroc, principalment del sud. Però no és fins als anys 2004 i 2005 que comencen a arribar nois d'altres nacionalitats, principalment d'Europa de l'Est. I al 2006 arriben menors subsaharians traslladats des de Canàries, i comença a haver-hi indicis de l'arribada creixent de nenes i adolescents.

Malgrat que el nombre d'arribades de noies detectades per la DGAIA segueix essent molt petit, si el comparem amb el de nois (15 noies sobre 602 nois al 2006 -un 2,5%- , i 20 noies sobre 590 nois al 2007

⁴ Un total de 2.458 infants, adolescents i joves va ser atesos i acollits en centres de primera acollida, centres d'acollida, centres residencials d'acció educativa i pisos assistits (inclosos aquells de l'Àrea de Suport als Joves tutelats i extutelats).

⁵ Mitjana des de 2002 a 2007 (font: DGAIA. Dades de menors atesos a 31 de desembre de cada any).

– un 3,4%), convé remarcar que ha anat augmentant, sobretot a partir de 2006⁶. El primer cas que es detectà fou l'any 2000, i era una noia de nacionalitat marroquina, segons el testimoni d'un educador de carrer (entrevista 12/11/07). Segons el mateix educador, *des de llavors al carrer no s'hi va detectar més d'una o dues noies a l'any fins al 2006*. Això també ho vam poder confirmar en l'entrevista a la Rosa Perez, cap del Servei Territorial de Barcelona ciutat de la DGAIA.

Tanmateix, a més de mostrar l'increment d'arribades detectades d'aquestes noies durant aquests dos anys, també volem alertar sobre totes aquelles noies que no són detectades per la DGAIA. Puix que en el treball de camp realitzat vam poder comprovar que algunes d'aquestes noies no arribaven als circuits de protecció, i si ho feien s'escapolien ràpidament. Entre aquestes hi havia, per exemple, noies de països de l'Est exercint la prostitució, o la mendicitat amb la família del marit⁷, o bé noies marroquines explotades laboralment per altres famílies marroquines⁸.

Així doncs, creiem que una part important del fenomen de les noies MMNA resta ocult i que, per tant, arriba molt més lluny dels 10 casos que hem pogut estudiar. Per afirmar-ho disposem de diversos indicis que apunten en aquesta direcció i que suggereixen que el fenomen és més important del que aparenta o es visualitza: altres estudis europeus que alerten de l'arribada creixent de noies MMNA que no són detectades (Save de children, 2003; V. Quiroga, A. Alonso, C. Armengol, 2005; Memòries de l'associació, 2002, 2003, 2004; l'audiovisual "Les petites Bonnes", produït per l'associació francesa Jeunes Errants, sobre les nenes marroquines kafalades per a fer de minyones a Europa (2004) i dels relats d'educadors socials, agents socials i policies que fan referència a casos que no figuren en les estadístiques de detecció.

D'altra banda, volem remarcar que algunes de les noies detectades que hem pogut entrevistar han estat durant molt temps fora dels circuits de protecció i detecció, i que fàcilment s'haurien pogut fer majors d'edat en aquesta situació. Per això és probable que altres noies en semblants condicions s'hagin fet efectivament majors d'edat sense haver estat detectades en cap moment.

⁶ Abans de l'any 2006 les dades estadístiques de la DGAIA no diferencien l'arribada segons sexe, i per aquesta causa les poques dades que tenim provenen de les entrevistes realitzades als professionals del sector.

⁷ En moltes ocasions aquestes noies no són considerades MMNA sinó menors acompanyades per familiars. Quan ens hem endinsat en el tema han sorgit molts dubtes d'aquest acompanyent. Prova d'això es que la fiscal de la CA de València ha començat a alertar sobre aquestes noies, i ha començat a retirar-les d'aquests suposats familiars. En altres casos, aquestes noies són de segona generació i estan acompanyades pels seus pares. En pròximes recerques creiem que s'hauria d'aprofundir sobre aquest tema.

⁸ Al desembre de 2007 vam presentar un informe a l'Institut Català de la Dona on especificavem aquests tres casos d'invisibilitat, i on alertavem que segurament hi ha més noies en aquestes condicions.

Les noies MMNA arribades al 2006 i 2007 són principalment de dues àrees geogràfiques: d'Europa de l'Est i del Magrib.

TAULA 1

Taula 1. Nenes i adolescents d'acolliments nous de la DGAIA segons país de procedència. Catalunya, 2006-2007

País de procedència	2006		2007	
	Núm	(%)	Núm	(%)
Romania	6	40	5	25
Bulgària	1	6,7	1	5
Armènia	1	6,7	-	0
Sèrbia	-	0	1	5
Rússia	-	0	1	5
Marroc	4	26,7	6	30
Nigèria	1	6,7	1	5
Portugal	-	0	1	5
Alemanya	1	6,7	1	5
França	-	0	2	10
Bolívia	-	0	1	5
Es desconeix	1	6,7	-	0
<i>Total</i>	<i>15</i>	<i>100</i>	<i>20</i>	<i>100</i>

Font: Elaboració pròpia a partir del buidatge d'expedients, 2006-juliol 2007, de les dades de la Direcció General d'Atenció a la Infància i Adolescència (DGAIA), 2008.

D'aquestes dades⁹ es desprèn que les nacionalitats més importants són dues: la romanesa i la marroquina. L'any 2006 les romaneses representaven el 40%, davant del 27% de les noies marroquines. No obstant, l'any 2007 les noies marroquines ja eren la principal nacionalitat, un 30%, davant del 25% de les romaneses. Pel treball de camp realitzat ens adonem que part de les noies romaneses arriben a la DGAIA via Policia Nacional a causa de la seva detecció en el món prostitució (carrer o club), o bé a través del Mossos d'Esquadra per furtus o mendicitat. Algunes que vam entrevistar no van ser detectades per la DGAIA quan eren menors¹⁰. En canvi, gran part de les noies marroquines havien estat detectades per la DGAIA després d'haver estat acollides o explotades laboralment per famílies marroquines. I també vam detectar noies marroquines fora del circuit de protecció.

⁹ Entre el 2006 i el 2007 s'han detectat 35 noies aproximadament. Aquestes dades les hem obtingudes fins al juliol de 2007 a través del buidatge que hem realitzat, expedient per expedient, de tot el territori català, mentre que des del mes d'agost fins a desembre del 2007 són dades facilitades per la DGAIA de la província de Barcelona. Per tant, d'aquest cinc mesos últims és possible que hi hagi alguna noia més en les altres delegacions provincials.

¹⁰ Per a més informació sobre tot el col·lectiu de noies vegi's l'informe "Nenes i adolescents invisibles a Catalunya. Les menors migrants no acompanyades des d'una perspectiva de gènere" que vam presentar a l'Institut Català de la Dona, al desembre 2007. I en concret, sobre les noies romaneses treballadores sexuals, vegi's la tesina de la UAB de juliol de 2008 "En terra de ningú. Una aproximació a la prostitució en els projectes migratoris de menors no acompanyades de l'Europa de l'Est a Catalunya" de l'Ariadna Alonso, membre del grup IFAM i participant en aquesta mateixa recerca.

En aquest article només ens referirem al cas de les noies marroquines (11 noies) , tant les detectades (1 al 1997, 4 al 2006, i 6 al 2007), com les no detectades però que en tenim notícia a través d'educadors o d'entitats que les han atès en algun moment.

Les edats

A continuació mostrem una taula de les noies MMNA que han estat detectades principalment per la DGAIA des de 2006 fins a juliol de 2007 (a partir del buidatge d'expedients), comparant els seus anys de naixement, l'edat actual, l'edat detectada i l'edat d'arribada a Catalunya¹¹:

TAULA 2

Taula 2. Edats de les noies MMNA migrats No Acompanyats detectats per la DGAIA a la província de BN

	Noms	Anys Naixement	Edat Actual	Edat detectada	Edat d'arribada Catalunya
1997	Naja	1984	23	14	12
2006	Nora	1988	19	17	—
	Fach	1988	19	17	—
	Adla	—	—	—	—
	Nora	1990	17	16	15
Julid 2007	Asna	1990	17	17	12
	Zora	1990	17	17	—
	Nada	1991	16	16	16
	Murira	1991	16	16	14
	Karina	1990	17	17	—

Font: Elaboració pròpia a partir del buidatge d'expedients, 2006 i juliol 2007, de les dades de la Direcció General d'Atenció al Fiancial i Atenció Social (DGAIA), 2008

De les noies que han estat detectades els anys 2006 i 2007, si tenim en compte els anys de naixement veiem que totes han nascut entre 1988 i 1991, la qual cosa vol dir que actualment tenen entre 19 i 16 anys. Només una de les noies, la Naja, la més gran, detectada al 1997, va néixer al 1984.

La mitjana d'edat de les MMNA en el moment de la detecció per part de la DGAIA és de 16,3 anys; mentre que la mitjana d'edat d'arribada a Catalunya (segons els cinc casos dels que tenim aquesta informació) és de 13,8 anys. Volem remarcar també que aquesta mitjana baixa 2 punts per sota perquè dues de les noies van arribar només amb 12 anys, però una vingué acompanyada per la seva família.

Les zones d'origen

Per situar-nos indicarem algunes dades quantitatives sobre el context d'origen dels i de les MMNA. La població del Marroc ha crescut des dels 17,3 milions que hi havia en 1975 als 31,2 milions en el 2007 (United Nations Statistical Division, 2007), amb un creixement anual fins al 2005 del 1,9%. En el 2005

¹¹ Només tenim la informació de les noies entrevistades, ja que aquesta dada no queda recollida en els expedients de la DGAIA.

l'esperança de vida era de 70,4 anys. La població menor de 15 anys suposava el 30,3% de la població i la taxa de fecunditat durant el període 2000-2005 era de 2,5 fill/es per dona, un descens notable en relació als 6,9 fills/es per dona que hi havia entre el 1970 i el 1975. Al 2005 el Marroc se situava en un índex de desenvolupament humà mitjà, ocupant el lloc 126 de la classificació amb un 0,65%, i al 2008 el PNUD classificava al Marroc en el lloc 68 del seu índex de pobresa humana en una classificació dels 108 països considerats els més pobres. Aquesta realitat ha intensificat que la població rural hagi emigrat a les ciutats, passant al 1975 d'una població urbana del 37,8%, al 2005 a més de la meitat de la població, el 58,7%.

Les primeres arribades de nois MMNA ja ens mostraven com el nord del país (pròxim a Espanya) era la principals zona de sortida. Els primers estudis i recerques al respecte ens mostraven (M. Comas (coord.), 2001; V. Quiroga, 2001; M. Capdevila i M. Ferrer, 2003; V. Quiroga, 2003; M. Jiménez, 2003) com Tànger era la ciutat emissora per excel·lència. Més del 75% dels MMNA marroquins eren del nord del Marroc, i concretament el 62% de Tànger; 14,99% eren del centre i 9,63% eren del sud (M. Capdevila i M. Ferrer, 2003; V. Quiroga, 2003). També aquestes recerques ens mostraven com aquests menors tenien unes pautes migratòries diferenciades dels seus referents adults. A partir del 2002 comencen a arribar menors d'altres zones del Marroc, principalment del sud. A la recerca de la Fundació Jaume Bofill (M. Comas i V. Quiroga, 2005) ja s'indicava que entre els menors entrevistats el 60% eren del nord del Marroc (53% de Tànger), el 10% del Centre (10% de Casablanca), i el 30% del sud del Marroc.

En relació a les MMNA, a continuació presentem una taula amb els seus llocs d'origen¹²:

TAULA 3

Taula 3. Llocs del Marroc d'origen de les Menors Migrants No Acompanyades. Catalunya, 2006-juliol 2007

Zones de procedència	Municipi	Nombre	(%)
Del Nord	Tànger	3	37,5
	Tetúan	1	12,5
	Larraix	1	12,5
	TOTAL DEL NORD	5	62,5
Del Centre	Casablanca	2	25
	Kenisset	1	12,5
	TOTAL DEL	3	37,5
Total Menors amb informació	-	8	100
Total Menors sense informació		2	----
TOTAL NENES MMNA DGAIA		10	----

Font: Elaboració pròpia a partir del buidatge d'expedients, 2006-juliol 2007, de les dades de la Direcció General d'Atenció a la Infància i Adolescència (DGAIA), 2008.

¹² També està inclòs el lloc d'origen de la noia detectada al 1997.

Com podem comprovar, les zones i ciutats d'origen dels nois que van arribar fins a l'any 2002 coincideixen amb les de les noies MMNA. Així, de les vuit noies de les quals tenim la informació, el 62,5% són del nord del Marroc, i concretament 3 són de Tànger; mentre que la resta procedeix del centre del Marroc, 2 de Casablanca i 1 de Kemisset.

Tànger, Tetuan i Larraix són les principals zones d'emissió de MMNA del nord del Marroc. Tànger i Tetuan són les ciutats més grans del nord del país (1.000.000 hab. i 750.000 hab. respectivament), mentre que Larraix és una ciutat petita (107.000hab.) però només a 60 km. de Tànger. La capital des de 1997 de la regió nord, Tànger, està situada a l'extrem Nord-oest del Marroc, sobre l'Estret de Gibraltar, a només 14 Km. de les costes espanyoles.

Casablanca és l'altra zona principal d'emissió. Aquesta ciutat és la més gran del Marroc, amb una població estimada de 5 milions d'habitants. La proporció de nois MMNA que arriben a Catalunya des de Casablanca és insignificant, si tenim en compte la importància d'aquesta ciutat. Generalment els MMNA que arriben a Catalunya procedents d'aquesta ciutat primer viatgen fins a Tànger i des d'allà fan el pas de frontera. Aquest també és el cas de la Zora, una noia que va agafar un autobús de Casablanca a Tànger amb el seu germà, i des de Tànger féu el salt cap Europa. O bé de la Naja, que viatjà amb cotxe des de Casablanca amb la seva família, i passà pel port de Tànger per arribar amb el ferry fins a Algesires.

Les seves famílies

La composició familiar

La família marroquina tradicional s'ha anat transformant considerablement en aquests últims anys. El model tradicional marroquí correspon a una societat patriarcal on la màxima autoritat és la del pare, i l'autoritat familiar està jerarquitzada per les diferents generacions de varons (avi, fill, net). L'espai de l'home està situat en l'espai públic, mentre que el de la dona s'ubica en l'àmbit privat o domèstic de la llar. La principal funció social de la dona és tenir cura del marit, dels avis i dels fills. No obstant, actualment en la societat marroquina, que pateix una forta crisi econòmica i social, els elements de la família tradicional coexisteixen amb els de la família moderna: coexistència d'elements de la família extensa i de la familiar nuclear, disminució del nombre de fills, millora del nivell d'instrucció femenina, endarreriment de l'edat del matrimoni de les dones, incorporació de la dona al món laboral... (M. Bennani-Chraïbi, 1995).

Les característiques familiars coincideixen entre els nois i les noies MMNA. Totes les noies provenen de famílies nuclears. Les noies que provenen de Tànger i de Casablanca, ciutats grans que han experimentat una important reducció de la natalitat en els últims anys, pertanyen a famílies amb 3 o 4 fills.

En canvi, les noies de les altres dues ciutats més petites, Tetúan i Larraix , pertanyen a famílies amb 7 fills.

En relació a la posició que ocupen en la unitat familiar, el més comú entre els nois MMNA és que siguin els germans més grans (i en aquest cas la responsabilitat d'ajudar econòmicament la família juga un paper clau com a motivació migratòria) o bé els més petits (V. Quiroga, 2003). En el cas de les noies, trobem també aquests trets, per bé que només l'Asma és la germana gran, i compleix molt bé el seu rol de responsable de la família (els altres germans són bastant més petits); en els altres tres casos són les petites de la família i només en un cas, el de la Naja, ocupa la posició central en ésser la segona de tres germans.

La relació familiar

El conflictes familiars no són una variable significativa entre la gran majoria del nois MMNA, però sí que ho són en el cas de les noies MMNA. En quatre dels cinc casos documentats a Catalunya (el 80%), en espera d'una mostra més gran¹³, hi ha mala relació amb la família d'origen. És bastant comú que existeixi un conflicte de parella, normalment visualitzat pel maltractament de la mare, la qual cosa repercuteix en les vides dels/les fills/es.

"Un dia, jo era molt petita, el meu pare estava barallant-se amb la meua mare, llavors, estaven a la cuina barallant-se i la meua mare es va tallar amb un ganivet petit, no ho sé, moltes baralles. Jo he d'estudiar, he d'estar tranquil·la i quan me'n vaig a la meua habitació, ells es posen a barallar-se i em quedo plorant sola... (Nora. 05/10/07)"

Només en un cas, el de la Naja, no hi apareix aquest conflicte. En canvi, en tots els altres casos hi ha episodis constants de violència. La Nàdia no vol parlar del seu pare, comenta no tenir-ne bons records. L'Asma i la Mounira indiquen que els seus pares són alcohòlics, i que sovint desapareixen de casa dos o tres dies.

Algunes de les noies reconeixen no ser felices en aquest ambient familiar. Però aquesta situació s'agreuja quan les noies MMNA comencen a ser pre-adolescents i adolescents. Com hem vist anteriorment, estem en una societat patriarcal, on els pares i germans ostenten l'autoritat familiar, i on les dones es mantenen en l'àmbit privat o domèstic. No obstant, actualment la majoria de les noies de les ciutats tenen accés a l'educació, i per tant, en aquests moments la noia accedeix a l'espai públic autoritzat. A mesura que la noia creix, la major visibilitat de la noia comença a produir conflictes amb els homes de la casa. Així, és comú que en aquestes edats comencin conflictes fruit d'aquesta situació i de les petites transgressions producte de l'etapa evolutiva de l'adolescència; gradualment comencen els conflictes intergeneracionals

¹³ La mostra del País Basc també confirma aquesta hipòtesis.

entre filles i pares, citats pel 80% de les noies. Les mares en moltes ocasions reforcen les actituds controladores dels pares. La Naja tampoc cita aquests conflictes amb el seu pare puix que ella ja vivia a Espanya quan començà la pubertat i l'adolescència.

En dos dels casos, el de la Nora i el de la Mounira, els germans (en un cas és el germà gran, però en un altre és el germà més petit) també prenen aquest paper controlador. Els germans assumeixen les funcions parentals cap a la germana en absència del pare. Les dues noies ens assenyalen que són maltractades per aquests. A més ens indiquen també com pateixen una manca de llibertat en general.

"No me dejaban escuchar música, ni amigas, y yo al principio: no pasa nada. Pero luego ya... ni instituto ni nada, ni viajar, nunca viajar. Solo me dejaban salir para comprar algo, si no, no. (...) Si tengo alguna amiga para salir o algo, no me deja salir mi padre, no me dejan hacer nada. Cuando hago algo mis padres le dicen a mi hermano que me pegue. (...) Hay otras chicas que sus padres son más abiertos que pueden hablar con ellos. (Mounira. 20/09/07)"

En arribar a aquestes edats, tres de les noies ens comenten que les seves sortides al carrer són molt controlades pels pares i germans.

Hi ha altres factors que influeixen directament en les males relacions de les noies amb les seves famílies, com els costums imposats pel model de les famílies més tradicionals. Per exemple, la Mounira ens indica els matrimonis pactats amb homes més grans. Ella ens verbalitza que si no hagués emigrat estaria casada com la seva germana.

Mi hermana esta está casada, vive en la casa desde hace 8 meses, está casada con un hombre de 47 años. (...) Tienen problemas. (...) No, se ha separado no, pero tienen problemas... a veces viene a veces no. No están juntos ni separados.. (...) Mi padre quiere que sus hijas se casen con un hombre mayor. Si yo no hubiera venido hubiera tenido que casarse con un hombre. (Mounira 20/09/2007)

L'economia i el treball

La major part dels pares dels nois MMNA treballen en activitats no qualificades definides dins de la categoria d'artesans, obrers, comerciants i serveis, i gairebé sempre dins l'economia informal, amb la inseguretat i precarietat de tot tipus que això comporta. Els pares de gran part de les noies MMNA també comparteixen les mateixes característiques, sobretot en el sector comerç (en el mercat). Només el cas de la Naja és diferent ja que el pare és cap d'aduanes.

Al Marroc cada vegada hi ha més dones que treballen. La presència de la dona dins el sector artesanal segueix essent important, sobretot en aquells oficis tradicionals ocupats per la dona: costura, brodats i fabricació de catifes. La feina de la dona en el sector serveis ha augmentat sobretot en el servei domèstic, però també en feines d'administració i de comerç. Les mares dels nois MMNA treballen principalment en

dos sectors: l'industrial tèxtil i en l'alimentari; i en els serveis, sobretot en el servei domèstic. En relació a les noies, veiem com dues mares treballen en el servei domèstic, una altra en el tèxtil, i una altra en el sector comerç. Només dues mares són mestresses de casa, que corresponen als pares que tenen una feina més estable.

El 80% de les noies valoren la situació econòmica de la família com a precària. Tanmateix, el cas que viu amb més precarietat és el de l'Asma: són 9 membres en la unitat familiar, només treballa la mare i el pis és de lloguer.

El nivell d'instrucció de la família i de la menor

El 80% dels pares de les noies MMNA entrevistades són analfabets funcionals. En canvi, el 60% de les mares són analfabetes absolutes i només una és analfabeta funcional. Només el cas de la Naja és diferent: el pare va acabar secundària i la mare va accedir a la primària, malgrat no acabar-la. En relació als germans, tots han estat escolaritzats, i l'abandonament de l'escola es produeix principalment a partir dels 15 anys.

Dues de les famílies valoren positivament el paper de l'escola en l'educació dels fills, i en concordància es fa un seguiment per part dels pares i germans més grans en el deures dels fills/es i germans/es. Aquestes dues famílies són les que han aconseguit que gairebé tots els seus fills acabin secundària.

El 80% de les noies entrevistades ha arribat a la secundària: una noia ha acabat la secundària, mentre que tres han cursat un any o dos anys de secundària, tot i que no sabem si els han assolit satisfactòriament. Només l'Asma no ha anat mai a l'escola, essent la germana gran de 7 fills d'uns pares separats.

L'abandonament de l'escola és produït, en el cas de les noies, sobretot a partir dels 13 anys. Les principals causes de l'abandonament són la manca de mitjans econòmics de la família per seguir pagant els estudis, i el pes de la tradició.

La tradició al Marroc marca l'entrada al mercat laboral dels nois i de les noies. Els nois ajuden els seus pares o són reclutats d'aprenents en tasques masculines, i les noies ajuden les seves mares tant en les tasques domèstiques com si treballen. Només dues de les noies han treballat al Marroc. El cas anterior està ben representat amb el cas de l'Asma: ajuda la mare en la cura dels germans (és la germana gran) i treballa amb ella passant mercaderies de Tetúan a Ceuta. La Nadia ha treballat al port de Tànger ajudant els turistes, portant maletes, etc.

El projecte migratori

Els antecedents migratoris a Europa

Els nois i les noies MMNA segueixen diferents models. Els nois MMNA repeteixen el model dels adults, malgrat tenir les seves pròpies singularitats com a menors. Una part de les noies (el 37,5%) segueixen el patró dels seus germans MMNA, amb dues modalitats:

1. Emigració del germà primer. L'Asma i la Nadia tenen germans que van emigrar a Espanya. En el primer cas, el germà viu actualment a Espanya, concretament a Cadis, en un centre de menors des de fa 8 anys. En el segon cas, el germà està a Tànger després d'haver estat reagrupat amb la família d'origen com a menor.
2. Emigració conjunta de la menor i del germà. Del buidatge d'expedients realitzats s'especifica que una de les noies, la Zora, va sortir des de Casablanca acompanyada del seu germà petit. Els dos van anar en autobús fins a Tànger on van passar 15 dies i després van creuar l'Estret de Gibraltar sota d'un camió. Arriben a Barcelona 2 dies després.

Aquesta pot ser una de les causes de l'emigració de les noies, que ja s'ha donat entre els germans nois més petits d'alguns MMNA que viuen a Catalunya i en altres CCAA. Per tant, hem d'estar atents a si aquest fet se segueix produint i es consolida.

Les principals causes i els detonants de l'emigració

Les noies entrevistades comencen a tenir les primeres idees d'emigrar normalment entre els 13 i els 15 anys. Només l'Asma comença a pensar-hi als 10 anys, ja que el seu germà va emigrar amb 8 anys.

No hi ha una causa per si sola, sinó que se n'interrelacionen moltes. L'informe del Conred (V. Quiroga, A. Alonso, C. Armengol, 2005) assenyala principalment tres motius principals pels quals els MMNA volen emigrar: 1. polítics, 2. econòmics i 3. estratègies de millora de les expectatives socials i culturals, i entre aquests apareixen també algunes particularitats. Els nois marroquins principalment obeeixen al segon i al tercer motiu, però havent ara estudiat el cas de les noies creiem que caldria afegir-hi un quart motiu: fugir d'una situació familiar conflictiva i alliberar-se del rol de submissió de les noies .

Aquesta última és la causa principal que sobresurt en el 80% dels relats de vida de les noies, per motius diversos: maltractaments del pare i dels germans, maltractament del pare a la mare i als fills, conflictes intergeneracionals amb el pare, alcoholisme del pare, matrimonis forçats, manca de llibertat, ...

D'aquesta causa principal se'n deriven altres motius que apareixen en els discursos: seguir estudiant, alliberar-se de la pressió dels membres masculins de la família, treballar, casar-se lliurement, ...

"Ya no puedo aguantar más esta situación, me voy, sí. Porque no me gusta esta vida. Pero no puedo aguantar más. (...) Sí, salí de casa por las peleas y más cosas. (Asma. 4/10/07)"

"Jo volia estudiar d'auxiliar d'infermeria, llavors allà, el meu pare no té diners per seguir més i encara que estudiis allà, al final et quedes a casa i jo volia estudiar. (...) Quan vaig tenir el títol, amb el meu pare ens barallem molt, no vol que sorti, estic cansada (Nora. 05/10/07)"

"Mis papas, mi familia, mi hermana están muy... todos problemas, la casada problemas. Moha ni trabajo ni nada, muchas broncas, muchos problemas. Todos siempre problemas. Conmigo también. (...) No me dejaban escuchar música, ni amigas, y yo al principio: no pasa nada. Pero luego ya... ni instituto ni nada, ni viajar, nunca viajar. No me dejaban pasarlo bien, solo salía para comprar algo, sí no, no. Un día después de pelear por esto me enfado mucho, sólo quiero salir de casa, sola mejor, me voy. (Mounira. 20/09/07)"

Exemplificarem el cas de la Mounira perquè és bastant diferent dels altres. Com hem vist en la cita anterior, la noia s'escapa de casa, i quan es troba sola truca a un "suposat" amic de 47 anys per demanar-li que l'ajudi. Sembla ser que és un conegut de la família.

Yo quiero irme, si hay problema no pasa nada. Yo no consulto nada, salir de mi familia y ya está. Yo llamé a amigo. El vive en Tanger, le conozco y ya está. Amigo familia. (...) Estoy 3 o 4 semanas, 1 mes en su casa. Es mayor, tiene 47 años, no esta casado. Me trata bien. Mientras estaba con él todos los días comíamos fuera, íbamos a restaurantes, muy bien, tiene dinero. (Mounira 29/10/08)

A l'inici de l'entrevista la noia era molt reticent a explicar res de la història amb aquest home, però finalment digué que aquest l'ajudava a canvi de deixar-se "tocar".

"Mi amigo me respetó, no me violó. Solo ir a restaurantes a comer, acompañarle, yo tranquila, él también tranquilo. No pasó nada, nada, él se portó bien. No se pasó por abajo, solo por arriba (explica a través de gestos que la tocava en general (els pits, la vulva...), (I li feia petonts, però que no va la penetrar). (...) Soy virgen. (Mounira. 29/10/07)"

La virginitat de les dones és molt respectada al Marroc, com a tants altres països del món. Totes les noies han de ser verges per al matrimoni i, per tant, s'inculca a les noies des de ben petites que només poden perdre la virginitat amb el seu marit. Totes aquelles noies que no compleixin aquests paràmetres són estigmatitzades i rebutjades socialment. Per això no ens ha d'estranyar que la Mounira accepti ser "tocada" o accepti certs jocs sexuals, però sense arribar a la penetració, si més no vaginal, per tal de reservar-se per al seu futur marit i allunyar-se així de l'estigmatització¹⁴.

En d'altres recerques ens agradaria comprovar la hipòtesi que moltes noies que s'escapen de casa al Marroc, i que no tenen l'oportunitat d'emigrar, acaben en el món de la prostitució. Durant més de 5 anys, en diferents estades de treball de camp a Tànger, vam descobrir com moltes noies menors d'edat es prostitueixen en els hotels de luxe de la ciutat, en les discoteques o en els bars musicals del passeig marítim.

¹⁴ Aquest tema està extensament tractat en la novel·la "l'últim patriaca", premi Ramon Llull 2008 de Najat El Hachmi.

Estratègies migratòries

Principals fronteres de pas i mitjans de transports

Totes les noies (sis de les noies de les que tenim aquesta informació) han passat per les fronteres de pas més pròximes a Espanya, les del nord-oest del Marroc, és a dir, per la de Tànger o per la de Ceuta. Concretament, el 66% de les noies per Tànger i el 34% per Ceuta. En el cas dels nois, fins al 2002 el 75% sortien des de Tànger i només un 8% sortien des de Ceuta. (M. Capdevila i M. Ferrer, 2003).

Des d'aquestes dues ciutats hi ha un trànsit continu de ferrys, camions, autobusos, cotxes i persones (emigrants, comerciants i turistes). A causa de tot el moviment portuari les companyies marítimes han hagut d'ampliar de forma considerable en els últims anys la freqüència de vaixells entre les dues ribes de l'estret, especialment en el trajecte Tànger- Algesires.

Els nois del nord i centre del Marroc es traslladen a la península principalment com a polissons dels camions o dels autobusos que embarquen als vaixells que travessen l'Estret de Gibraltar per Tànger i per Ceuta (el 81% dels nois segons M. Capdevila i M. Ferrer, 2003; V.Quiroga, 2003). Mentre que els nois del sud arriben principalment en pasteres (V.Quiroga, 2003; M. Comas i V. Quiroga, 2005). En canvi, les noies utilitzen altres mitjans de transport més minoritaris en els nois.

Només la Nadia de Tànger, que correspon a un perfil de noia que està més de 3 anys pensant en portar a terme el pas de frontera, ho intenta múltiples vegades amb diferents mitjans de transport, de forma similar a aquells nois MMNA que passen molt de temps esperant el pas de frontera als carrers de Tànger. Finalment ho aconsegueix amb un dels mitjans més utilitzats per les noies MMNA, dins d'un camió.

Els mitjans de transport més utilitzat per les noies MMNA són: amagades dins d'un camió (el 37,5%), com a passatgeres dins d'un autobús (el 37,5%), amagades sota d'un camió (12,5%) i com a passatgeres dins d'un cotxe (12,5%).

- a) Dins o sota d'un camió. La Mounira i la Nadia ho fan amagades a dins del contenidor del camió, i l'Asma sota de la cabina del conductor. Només, la Zora, que repeteix el model dels nois, fa el pas de frontera sota d'un camió.
- b) Dins d'un autobús com a passatgera. En els tres casos que és dona és perquè les noies viatgen acompanyades d'una família marroquina emigrant que resideix a Espanya o a França.

- c) Dins d'un vaixell de càrrega. La Nadia l'utilitza en el seu primer intent de pas de frontera. Aquest mitjà de transport és molt poc utilitzat al pas fronterer de Tànger per part dels nois MMNA, però si que ho és pels que ho fan des de Casablanca.
- d) Dins del ferry com a passatgera. La Nadia fa el segon intent amb aquest mitjà. En el nois MMNA només es dona en un 10% dels casos (M. Capdevila i M. Ferrer, 2003; V. Quiroga, 2003)
- e) Dins d'un cotxe. La Naja viatge amb la seva família de forma regular en el cotxe del seu pare.

De les cinc noies entrevistades, el 80% d'elles aconseguen el pas de frontera en el seu primer intent. No obstant, aquest fet no és casual, ja que les tres primeres han pactat (elles mateixes o un adult) el pas de frontera: en dos casos amb un camioner i en un cas amb una família marroquina. La quarta passa amb la seva família. Aquest fet augmenta considerablement les possibilitats d'èxit. Només la Nadia ho aconseguix al tercer intent, i després també de pactar amb un camioner. En el segon intent és retornada¹⁵ des del port d'Algesires.

La implicació de la família

Només una de les famílies coneix l'emigració de la filla, i obtenen aquesta informació perquè ells mateixos decideixen el projecte migratori de la seva filla. El pare pacta l'emigració amb una família marroquina (mare i filla). La Nora accepta la decisió del pare per fugir dels conflictes intergeneracionals que manté amb el pare i els germans, i aconseguir l'oportunitat de seguir estudiant.

"El meu pare, estic vivint aquí i ens barallem molt i... llavors hi ha un senyora, el meu pare ha parlat amb ella, diu que té una filla (...) No la conec, es coneguda del meu pare. (...) perquè ella treballa i volia una noia per cuidar la seva filla. No sé, el pare ha parlat amb ella (...) Però, millor per oblidar els problemes i això (...) A mi no em sabia greu, perquè hi havia molts problemes. (Nora. 5/10/2007)"

La família de dues de les noies no té cap constància de la decisió migratòria d'aquestes, que volen fugir dels conflictes familiars. El cas de la Nadia és contradictori, perquè per una banda ella explica que no diu res a la família, però per una altra ella mateixa ens comenta que ha passat una nit fora de casa a la comissaria de policia. Aquest cas es podria comparar amb aquells nois que no diuen res però que són descoberts per l'evidència dels fets (V. Quiroga, 2003). En el cas de la Naja, ni ella, ni la seva família prenen un paper actiu en aquesta decisió en origen, ja que tota la família se'n va de vacances a Barcelona i una vegada aquí es quan es produeix la decisió.

Intermediaris per passar la frontera

A l'informe comparatiu europeu Conred (V. Quiroga, A. Alonso, C. Armengol, 2005) sobre MMNA a Europa, ja s'assenyalava que en el cas del nois del nord i centre del Marroc no hi havia organitzacions

¹⁵ El retorn, contemplat en l'article 60 (Llei orgànica 8/2000), equival a la denegació d'entrada en ports i aeroports. En aquests casos, com la persona ja es troba en territori de jurisdicció espanyola, cal treure-la del país de forma voluntària o forçosa.

migratòries clandestines (informals o formals) o organitzacions clandestines de caràcter criminal per fer el pas de frontera, només de forma ocasional, alguns nois utilitzaven intermediaris, amb els quals arriben a acords. Aquests eren principalment amb conductors de camions. En canvi, en la recerca transnacional realitzada entre Catalunya i Marroc per la Fundació Jaume Bofill i Unicef- Marroc, es demostrava que aquestes organitzacions existeixen en el cas dels menors del sud del Marroc (M. Comas, V. Quiroga, 2005). En el mateix estudi, s'indicava que el 65% dels nois del sud havien pagat una quantitat d'entre 500 i 1500 euros.

En relació a les noies marroquines hem comprovat que és bastant comuna ña figura d'intermediaris, en el 75% de les noies. Entenem per intermediaris "alguna persona que a títol individual" pacta amb el noi o la noia, amb un adult o amb un família, el pas de frontera fins a la península. Aquest pas pot ser remunerat amb una quantitat de diners acordada o remunerat en espècie, a través de favors personals entre família-intermediari o adult-intermediari; de favors sexuals...

Hi ha dues modalitats d'intermediaris característiques del fenomen de les noies MMNA:

- a) Un conductor de camió. Un 37,5% de les noies utilitzen aquesta modalitat. En el cas de l'Asma, una amiga de 22 anys pacta amb un conductor espanyol d'un camió, tot i que no sap quines condicions van pactar. En el cas de la Nadia, ella és la que pacta amb un camioner marroquí que coneix, i no paga res segons ella. Finalment, en el cas de la Mounira és un adult, amb qui viu un mes a Tànger, el qui pacta amb un camioner holandès amic seu, també com a favor personal. Ens queda tanmateix el dubte que aquests favors personals siguin a canvi de res.

En aquests casos comprovem que el pas pactat amb un conductor de camió com estratègia migratòria augmenta les possibilitat d'èxit. No obstant, volem constatar la vulnerabilitat d'aquestes noies davant d'aquest procés, tant si ho pacten elles soles com si ho fa un adult per elles. En tots el casos es troben desprotegides, i és fàcil el seu abús sexual durant la preparació de la sortida o durant el recorregut.

- b) Una família marroquina. Es dona en un 37,5% dels casos. Aquesta segona modalitat l'hem pogut comprovar també en la recerca que estem realitzant a la resta de l'estat espanyol. És una nova modalitat de pas, no esmentada en anteriors recerques, la qual apareix a partir del 2004, segons els informants claus entrevistats.

Aquesta nova modalitat s'està donant tant en noies com en nois, malgrat que en aquests últims de forma més minoritària. En el cas de les noies hi ha un component de gènere i cultural que ho explica. Tradicionalment al Marroc, i encara amb més intensitat en l'àmbit rural, les noies d'entre 5 i 15

anys arriben a les ciutats marxant de la pobresa del camp. Els pares moltes vegades, sense tenir coneixement del que passa després, confien les seves filles a una família marroquina de la ciutat amb l'esperança que millorarà el seu benestar; a canvi que la noia treballi en el servei domèstic. Aquest fenomen, molt conegut al Marroc, és anomenat "petites bonnes" (petites minyones). Aquestes noies treballen jornades laborals de més de 12 hores diàries, sobreviuen menjant les restes que deixen la família, i moltes vegades dormen en un matalàs a terra. És un fenomen acceptat socialment, i que actualment s'està produint no només del camp a la ciutat, sinó també de la ciutat a Europa.

Un estudi de 2002 del Ministeri de Previsió Econòmica, amb la col·laboració d'Unicef i el Fons de Nacions Unides per la Població, va realitzar una enquesta a la província de Casablanca per valorar la dimensió d'aquest tipus d'esclavitud del segle XXI. Els resultats va ser contundents: gairebé 23.000 nenes, la majoria d'entre 11 i 17 anys, però també petites de 5 anys, treballaven com a minyones en la capital econòmica del Marroc. Aquest estudi va obligar el govern marroquí a iniciar contactes amb organitzacions locals per crear programes de control i eradicació d'aquesta pràctica. En aquest últim any el govern marroquí s'ha concientiat encara més sobre la problemàtica del fenomen i ha iniciat una campanya per acabar amb l'explotació d'aquestes "petites minyones" (la Vanguardia, 25/01/2007). Està documentat que s'ha reproduït el model a França (Memòries de centre, Jeunes Errants, 2004, audiovisual "Les petites bonnes" produït per Jeunes Errants). A Espanya, a partir de 2006 tenim indicis, segons entrevistes a alguns professionals, que també s'està donant, principalment a Ceuta i a Melilla, i de forma més reduïda a la península en famílies marroquines emigrades. Més endavant aprofundirem més en aquest tema.

La Nora representa una d'aquestes "petites minyones". El pare confia la seva filla de 15 anys a una coneguda que viu a Catalunya. El pacte és que la noia realitzarà les tasques domèstiques i tindrà cura de la filla de la família, a canvi que pugui estudiar auxiliar d'infermeria. Aquesta compensació no s'arribarà a materialitzar mai, com veurem. De les altres dues noies que conviuen durant un temps amb una família marroquina no en tenim més informació (dades obtingudes del buidatge d'expedients).

L'arribada a Catalunya

Els primers dies

Els nois MMNA comencen el seu camí de l'emigració sense cap destí fix, malgrat tenir algunes idees al cap de Barcelona i Madrid. Moltes vegades l'atzar esdevé l'element que determinarà el seu primer destí en territori espanyol. En canvi, les noies MMNA sí que tenen un destí clar, malgrat que no sigui planificat sinó casual - també com el nois-, perquè dependrà del pacte amb el camioner o amb la família marroquina que l'ajudarà a passar la frontera.

L'Asma i la Nadia pacten amb el camioner que Algesires serà el final del trajecte. En el primer cas, la seva amiga tenia dues conegudes marroquines que vivien a Algesires. En canvi, la Nadia es troba sola a l'arribar a Algesires i es posa a plorar davant del camioner, que finalment la porta fins a Santa Coloma de Gramenet. Només arribar, la primera setmana, l'Asma truca a la seva mare per comunicar-li que està bé. Llavors, la seva mare li insisteix que vagi a Barcelona perquè allà hi viu la germana del seu pare, i li envia diners.

La Mounira, la Nadia i la Nora arriben directament a Barcelona. Aquestes tres noies passen els primers dies al carrer, una experiència molt dura per a unes noies estrangeres i soles en una ciutat desconeguda, sense cap xarxa de suport i desconeixent la llengua del país. De forma semblant als nois MMNA, les primeres experiències no tenen res a veure amb allò que s'havien imaginat.

La Mounira i la Nadia es veuen soles al carrer en un parc, on les dues s'hi passen tres dies i tres nits sense saber què fer. La Nora només arribar s'havia escapolit de la família que l'acompanyava en comprovar que la volien convertir en una "petita minyona". La primera nit la va passar al parc del costat de la plaça de les Glòries de Barcelona; la segona, al parc del Motocross o al parc dels Músics ¹⁶de Santa Coloma de Gramenet; i la tercera, en el parc de l'Espanya Industrial a prop de l'estació de Sants.

Les dues primeres verbalitzen un gran patiment durant el temps que dura aquesta situació.

"Me deja en la calle y ya está. En la plaza de Glòries y ya está. Tenía mucho miedo, No dormir ni nada de noche, muy cansada . (...) Mucho miedo, no sabes nada, ni idioma, ni gente, ni nada. (...) Piensas que con su familia mejor, mejor con familia que estar sola. (Mounir.a 20/09/07)"

"Me dejaron en Santa Coloma. Viví 3 días en el parque, dónde se sientan los chicos marroquíes. (...) He sufrido mucho, he hablado con mucha gente, nunca he pedido ayuda y el tercer día ya no podía más y fui a un chico marroquí y él me dijo que el único favor que me puede hacerme es llevarme a la puerta de la comisaría y que después yo entrara a la comisaría a hablar con ellos (Nadia. 20/09/07)"

La xarxa social de suport informal

Però aquesta situació canvia ràpidament. A les poques hores o als pocs dies les noies reben ajuda de la xarxa social informal, que es tradueix en suport de la comunitat marroquina que viu a Catalunya.

Com indiquen altres recerques (M. Capdevila i M. Ferrer, 2003; V. Quiroga, 2003; M. Comas i V. Quiroga, 2005; V. Quiroga, A. Alonso i C. Armengol, 2005), aquest fet es dona de forma semblant en els nois marroquins MMNA. Tanmateix, a diferència dels nois, el temps d'estada de les noies MMNA amb aquestes persones d'origen marroquí, és de com a mínim d'un o dos mesos, i com a màxim de quatre

¹⁶El parc del Motocross i el parc del Músics, són els dos espais on els passen moltes estones la població marroquina, tant adulta com menor, i entre ells els MMNA. (V. Quiroga, 2003)

anys. Les noies són acollides per dones amb fills i, com ja hem dit, probablement moltes d'elles esdevenen majors d'edat en aquestes xarxes informals sense ésser detectades en cap moment.

Concretament el 75% de les noies són acollides per famílies, el 37,7% per famílies marroquines, el 25% per algun familiar d'origen, i el 12,5 per una família espanyola. Només el 25% arriben directament a la DGAIA.

- a) Les famílies acollidores marroquines: Exemplificarem un cas per entendre el model. La Nora està plorant sola en un parc al costat de l'estació de Sants, i llavors se li apropa una dona marroquina que finalment l'acull a casa seva. La noia se sent molt agraïda, i ajuda en tot el que pot a la seva nova família, sobretot en les tasques de la llar. Viu amb aquesta família durant dos mesos i hi manté bona relació. No obstant, després d'aquest temps la dona que l'acull li diu que no pot quedar-s'hi més, es posa en contacte amb els serveis socials de Terrassa i aquests li diuen que poden buscar-li un centre per a la noia.
- b) Les famílies extenses d'origen. Poden arribar a Catalunya directament amb aquestes famílies extenses d'origen, o bé una vegada que han arribat es troben amb elles. El primer cas el podem exemplificar amb el cas de la Naja, i el segon amb el de l'Asma. La primera arriba de vacances amb els seus pares i germans a casa de la seva tia materna a Barcelona. A l'hora de tornar-se'n a Casablanca la tia convenç els pares perquè deixi amb elles les dues filles, amb el compromís que aquestes aniran a l'escola i l'ajudaran en les tasques domèstiques. En el segon cas, l'Asma es trasllada des d'Algesires a Barcelona perquè la seva mare li diu que vagi a viure amb la seva tia paterna que viu a Manresa (no hi havia cap intenció a priori). Ella no l'ha vista mai. Les condicions de vida de les tres noies amb les seves respectives famílies ties són molt dolentes. Durant el temps d'estada amb elles les noies seran "les petites minyones" de la casa.
- c) Les famílies espanyoles. El cas de la Mounira té molta semblança amb el de la Nora. La diferència es que qui l'acull és una família espanyola. La primera aproximació la fa una dona, en aquest cas una dona gran amb la seva filla que passeja pel parc de Glòries. Després d'un mes de tenir-la acollida la família espanyola es posa en contacte amb els serveis socials del districte i aquests parlen amb la policia i amb la DGAIA per buscar una solució per la Mounira.

A més d'aquestes famílies, les noies MMNA troben altres xarxes de suport:

- a) Altres dones de la comunitat marroquina. L'Asma es cansa de l'explotació rebuda per part de la seva tieta i demana ajuda a altres dones de la comunitat marroquina. Contacta amb una

coneguda de la seva tieta que li ofereix d'anar-se amb ella. No comunica a la seva tia que se'n va. Als 14 anys l'Asma es trasllada a viure a Vilanova, a casa d'una amiga també marroquina.

- b) Altres col·lectius d'immigrants. El contacte amb espais que comparteixen altres col·lectius d'immigrants els apropa a obrir-se moltes vegades a altres realitats culturals. Un espai molt emblemàtic, i digne de qualsevol estudi, són les relacions i interrelacions que es donen en els locutoris, que moltes vegades esdevenen un espai de trobada, de reunió i d'informació. Aquest és el cas de l'Asma, que allà hi troba un anunci d'un pis a compartir amb una parella i tres colombians, on viurà més d'un any.
- c) Parelles. Una altra sortida en la xarxa social de caràcter informal és aconseguir parella i anar-se'n a viure amb ell. Hem realitzat dos relats de vida amb aquesta trajectòria (un a Catalunya i un altre al País Basc), el d'una noia aparellada amb un noi marroquí, i una l'altra amb un argelí. En els dos casos les noies no expliquen a les seves respectives famílies que estan vivint amb ells, sinó només que tenen parella.

Dissortadament, alguns dels models que aquestes noies han viscut en origen es repeteixen amb les seves parelles del mateix origen. L'Asma, filla de pare alcohòlic i pare maltractador, conviu amb un company que després d'un any també la maltracta, i es queda embarassada amb 17 anys.

Ahora tengo una orden de alejamiento porque me pegó una vez estaba borracho. Me tiraba del pelo, me pegó. Estaba celoso decía que yo estaba otro pero no es verdad. (...) No sabía que estaba embarazada, estaba de 1 mes. (...) Yo no quería quedarme embarazada, no estoy casada, yo tomaba pastillas, pero una vez no. (Asma 4/10/2007)

El fet de quedar-se embarassada canvia la vida d'aquesta noia radicalment, puix que durant més de 4 anys s'havia mantingut fora del circuit oficial de protecció a la infància, de la sanitat, dels contractes laborals... i a partir d'aquest fet s'esdevé la seva detecció per part de la DGAIA.

La xarxa laboral

De forma semblant als nois MMNA, les noies ràpidament s'adonen de la dificultat de trobar feina de forma regular. Principalment treballen en el servei domèstic (en les seves diferents modalitats) i en el sector serveis, concretament en la restauració.

1. Servei domèstic en el sector informal

- a) Ajuda a la casa de la família marroquina acollidora.

Com hem dit anteriorment les noies que són acollides per famílies marroquines se senten agràides, i repeteixen el seu paper de dona en origen ajudant en les tasques domèstiques de la llar i en la cura del

fills petits. En aquest cas ajuden només, sense prendre tota la responsabilitat de la llar. Pels seus serveis no reben cap remuneració. Les noies ho viuen com un intercanvi del favor que els hi fa la família de tenir-les a casa seva sense pagar lloguer ni manutenció. En aquests casos les MMNA estan a gust amb la família i amb el tracte que reben.

b) "Petites minyones" amb la família d'origen o amb una família marroquina acollidora.

Un altre cas ben diferent és aquest. L'estudi anteriorment citat, del Ministeri de Previsió Econòmica, amb la col·laboració d'Unicef i els Fons de Nacions Unides per la Població (2002), va revelar que aquestes nenes *eran las primeras en levantarse y las últimas en acostarse, ocupándose de la casa, de la comida, de hacer la compra y en muchas ocasiones cuidando a niños mayores que ellas. Además, el 86% eran insultadas y agredidas físicamente, el 55% las castigaban a menudo y el 4,6% declaraba haber sufrido abusos sexuales por parte de sus empleadores. (...) Solo en el 20% de los casos les pagan un sueldo (de entre 22 y 55 Euros al mes).*(Carla Fibla, La Vanguardia, 25/01/07).

Els casos de l'Asma i de la Naja exemplifiquen aquest model. L'Asma amb 13 anys arriba a Manresa per viure amb la seva tia paterna, no és escolaritzada mai i comença a fer de petita minyona:

"Estuve con mi tía, su hija tenía 7 años, iba al colegio. Yo la llevaba al cole y cuidaba la casa. (...) después iba a trabajar de limpieza con mi tía, cada día, por la mañana, por la tarde a cualquier hora, sábado y domingo no. El sábado y domingo llevo a su hija al parque, la cuidaba. (...) No me pagaba nada. (...) Dormía en el sofá, no tenía más camas, no me daba de comer, solo sobras y trabajaba todo el día, me iba a dormir tarde. No me gustaba nada, no me trataba nada bien. (...) Trabajaba todo el día y llegaba cansada. No me daba comida. (Asma 4/10/07)"

Durant el temps que passa amb la seva tia, l'Asma se sent maltractada. Finalment, la noia se sent ofegada per la situació. Recordem que l'Asma s'ha passat la seva curta vida tenint cura dels germans petits i ajudant la mare a vendre a Ceuta i que va fugir per escapar d'aquella situació i dels conflictes amb el pare. Després d'un mes té molt clar que no vol seguir així.

El cas de la Naja i la seva germana són molt semblants. No obstant, com que les dues germanes van estar més de dos anys en aquesta situació el maltractament físic i psíquic va ser molt més gran, segons la noia. Finalment, les dues germanes s'escapen i es presenten elles mateixes a la Guàrdia Urbana per denunciar els maltractaments:

"Cuando yo vine aquí, no sabía ni servir un vaso de agua, no sabía coger una fregona, no sabía hacer la comida. Cuando estuvimos con ella, tuvimos que hacer todo y con malos tratos. Había días que no nos dejaba ir al colegio, que teníamos que limpiar, no nos dejaba llevar bocata al colegio. Cuando decíamos algo en el colegio, se lo decían a ella y ella nos pegaba otra vez. " (Naja. 5/02/08)

Al llarg del treball de camp a Catalunya hem pogut tenir constància de dos casos més no detectats per la DGAIA sinó per algunes associacions d'ajuda i suport als immigrants. Una d'aquestes noies es va aproximar a aquesta institució per intentar regularitzar-se, però una vegada allà va explicar que era explotada com "petita minyona" per una família marroquina. També va indicar que una altra amiga seva estava en la mateixa situació. Les condicions d'explotació laboral d'aquestes noies estan ben reflectides en l'autobiografia de la Kaoutar, una noia de segona generació marroquina, *La niña de la calle* (V. Morrón i Kaoutar Haik, 2006).

c) Servei domèstic informal.

També és el cas de l'Asma i de la Naja el que ens introdueix en aquest apartat. L'Asma està més d'un any ajudant l'amiga que l'acull en el treball domèstic informal, i passa de "petita minyona" en l'etapa anterior a guanyar 600 euros mensuals i amb l'habitatge resolt, de manera que l'Asma segueix residint a Catalunya sense ser detectada per la xarxa de protecció. També és el cas la Naja i la seva germana, que treballen en diferents cases fent neteja alhora que segueixen estudiant.

2. Sector serveis.

El sector serveis, principalment la restauració, absorbeix part de la mà d'obra immigrada femenina. I no sempre de forma discreta, com podríem pensar, ja que l'Asma va treballar a Vilanova i la Geltrú més de 10 mesos atenent el públic com a cambrera d'un bar, sense permís de treball i sense contracte laboral. La noia estava contenta amb aquesta feina, podia ser independent, i amb el seu sou (850€ mensuals) i el de la seva parella van poder llogar un pis a nom del noi, que tenia permís de residència. De forma semblant als nois MMNA, l'Asma quan pot envia diners a la seva mare. En canvi, la Naja va treballar en aquest sector només quan va aconseguir el permís de treball. Va treballar de cambrera a la cadena de restauració "Bocatta" i als supermercats "Caprabo" durant més de 4 anys, i actualment és l'encarregada d'un establiment de la cadena "Pans and Company".

La xarxa institucional: la sortida de la invisibilitat

La detecció

La detecció dels nois MMNA per part de les administracions protectores es dona principalment a través dels cossos de seguretat, concretament en el 75% dels casos (V. Quiroga, 2003). En les noies, en canvi, el percentatge és d'un 50%, i les administracions locals destaquen com un altre agent detector important. La Nadia és una de les noies detectada per la policia.

"Al 3er día ya no podía más y fui a este chico y él me dijo que el único favor que me puede hacerme es llevarme a la puerta de la comisaría y que después yo entrara a la comisaría a hablar con ellos. (...) La policía me empezó a hablar pero no entendía nada. Me subieron a la primera planta, escribí mi

nombre y todo y después me llevaron al centro de menores que está en Zona Franca. (Nadia, 20/09/07)"

En el buidatge dels expedients apareix una noia que es presentà ella mateixa a la comissaria dels Mossos d'Esquadra després de viure amb una família marroquina a Cornellà durant 2 mesos i mig. Al seu expedient s'hi apuntava que havia *marxat de la família per regularitzar la seva situació, recomanada per una altra menor tutelat*". També la Naja i la seva germana es presenten elles mateixes a la Guardia Urbana per denunciar a la seva tia per maltractament.

Les administracions locals van detectar i derivar aproximadament un terç dels casos (37,5%). En els tres casos estudiats es tracta dels serveis socials dels ajuntaments de Terrassa, de Barcelona i de Vilanova i la Geltrú. En els dos primers, són les famílies que acullen la menor les que s'adrecen als serveis socials. El cas de l'Asma és diferent.

Iba a hacer el empadronamiento y me han dicho que tú eres menor y me han traído. Del Ayuntamiento, servicios sociales avisaron. (...) Fuí a empadronarme para la tarjeta sanitaria, porque no me venia la regla. (...) He ido a urgencias otras veces pero no me han pedido tarjeta, he dicho que me la he dejado en casa y ya esta. (...) cuando a fuí a empadronarme llamaron a Servicios Sociales y llamaron a la policía. (...) La policía me llama por teléfono y me dice si puedo pasar por la comisaría. Yo me he ido a la comisaría y me han llevado a un centro. (Asma 4/10/07)"

L'última institució de detecció és una entitat sense ànim de lucre, Caritas de Viladecans, un municipi amb un alt índex de població marroquina.

La xarxa de protecció a la infància i a l'adolescència

Els estudis realitzats fins al 2004 (F.Garreta, 2000; M.Comas, 2001; I. Rognoni, 2001; V. Quiroga, 2002; M. Capdevila i M. Ferrer; 2003, V. Quiroga, 2003; Jiménez 2003,) destaquen la desconfiança dels nois cap a un sistema de protecció desconegut per a ells. No obstant, en els darrers anys, (M. Comas i V. Quiroga, 2005) s'observa una inflexió important: s'ha passat de la desconfiança i el rebuig, a la seguretat i predisposició que comporta el fet de conèixer i tenir informació sobre el sistema de protecció. Actualment hi ha molts nois que s'adrecen directament a la policia perquè saben que és el camí més ràpid per arribar al centres de protecció i, per aquesta via, a la regularització i a un treball remunerat, que és el que la majoria està buscant. Saben que, essent menors, l'única via possible per a la seva legalització és la tutela i la protecció de l'administració catalana.

De les 8 noies que tenim informació, el 50% de les noies segueixen d'alguna manera el model dels nois, de qui reben la informació. La Zora, la Nadia i l'Asma tenen algun germà MMNA, com ja hem vist anteriorment, i la Karima, al seu expedient, s'hi indica que va arribar amb altres nois a la península. Les altres quatre noies restants, no tenen per contra cap informació prèvia sobre el sistema de protecció.

L'atenció dels nois MMNA a Catalunya des de l'any 2000 ha estat marcada per la creació d'una doble xarxa d'atenció, és a dir, d'una xarxa especialitzada en MMNA que conviu amb la xarxa general. Des de llavors fins a l'actualitat el circuit de protecció s'ha anat apropant paulatinament a les expectatives dels menors. En la recerca de la Fundació Jaume Bofill (M. Comas i V. Quiroga, 2005) hi podem trobar una anàlisi de l'evolució dels sistema de protecció des de l'any 1998 al 2004.

Tant a Catalunya com a les altres CCAA, les noies MMNA són ateses en el circuit de protecció per a noies i nois autòctons, a causa segurament del seu baix nombre. Quan són detectades són traslladades a un centre de primera acollida de qualsevol delegació territorial de la DGAIA.

A Barcelona, si la noia té més de 12 anys (tots els casos enregistrats) és ingressada als *centres de primera acollida* Alcor Riereta o Dolors Aleu. Anteriorment al 2006, les noies també podien anar a la Fundació Idea Coda o el centre de primera acollida Roure¹⁷. Llevat de Roure, són centres exclusivament per a noies, on s'hi acullen tant noies espanyoles com estrangeres.

El centre de primera acollida és un servei de caràcter immediat tan bon punt el/la menor és detectat/da. Només la delegació territorial de Barcelona té aquests tipus de centres per a noies, però no així les altres delegacions (Tarragona, Girona i Lleida).

En el cas de Barcelona, una vegada la noia és atesa pel centre de primera acollida, si no té cap documentació realitza la prova d'edat en un centre hospitalari (normalment a l'Hospital Clínic), acompanyada per un educador de la DGAIA, per determinar l'edat aproximada, malgrat la poca fiabilitat de la prova radiològica, (M. Capdevila i M. Ferrer, 2003).

La valoració negativa dels centres de primera acollida per part de les noies MMNA, és semblant a la que formulen els nois MMNA: pèrdua de llibertat; sensació de lentitud i de perdre el temps; i frustració de les seves expectatives (V. Quiroga, 2003). Passats 2 o 3 mesos en els centres de primera acollida anteriors¹⁸ són traslladades al centre d'acollida *Talaia*.

¹⁷ És el cas de la Naja, recordem que aquesta arriba als seveis d'urgències de la DGAIA al 1997. L'objectiu d'aquest centre era crear un servei d'allotjament d'emergència per a menors de 3 a 18 anys, sense distinció de gènere, en les hores en què romanaven tancades les dependències d'urgències de la DGAIA. L'any que ingressa la Naja al centre, Roure ja es caracteritza per l'acollida de molts nois marroquins MMNA. Respecte a l'atenció rebuda, el cas de la Naja és bastant diferent de les altres noies. Després d'una setmana al centre d'acollida *Roure*, el servei d'urgències de la DGAIA resol retornar-les (a ella i a la seva germana) amb els seus pares del Marroc. Van valorar que estarien millor amb la seva família d'origen, ja que era una família ben normalitzada, sense conflictes familiars i sense grans problemes econòmics. En aquells anys no s'havia produït cap reagrupament familiar de nois MMNA, puix que els dos primers es donen l'any 2000.

¹⁸ Malgrat que una de les noies entrevistades hi ha estat més de 6 mesos.

Un *Centre d'acollida* és un centre de caràcter temporal degut a que el/la menor espera la resolució de la seva situació, allà es fa un diagnòstic de la situació i es fa una proposta d'intervenció socioeducativa per cada cas.

Fins al setembre del 2007 aquest era el procediment més habitual, de centre de primera acollida al centre d'acollida. No obstant, segons l'entrevista realitzada a la cap del Servei Territorial de Barcelona ciutat (juliol 2007), Rosa Perez, on estan ubicats els dos centres¹⁹, s'està reestructurant el centre Dolors Aleu pel múltiples conflictes en el centre, que va derivar a la dimissió de tot l'equip educatiu. Per tant, fins que duri aquesta reestructuració del servei totes les menors MMNA ingressen al centre d'acollida Talaia.

Una vegada en els centres d'acollida es valora la possibilitat de retorn al país d'origen com determina l'article 62 del reglament d'execució de la llei que estableix el retorn del menor al seu país d'origen amb caràcter general en un plaç màxim de 9 mesos, primant la legislació d'estrangeria sobre la legislació de protecció dels menors. Malgrat l'excepcionalitat del cas de la Naja, com hem vist, no és fins l'any 2006 que també es contempla aquesta possibilitat en el cas de les noies MMNA.

M'han dit que no estic allà per sempre (al centre d'acollida), havien de portar-me al Marroc o un altre centre. (...) Llavors ells diuen, l'equip tècnic, que volien portar-me al Marroc, però estaven amb el meu cas...No però és que aquest centre volia fer un estudi del meu cas, la directora del centre,... molt de rollo. I llavors, han decidit que no marxava. (Nora 5/10/2007)

Segons dades oficials de la Delegació de Govern, al 2006 fou reagrupada per primera vegada una noia marroquina.

En relació a la percepció que tenen les noies del centre d'acollida, hi ha diferents opinions. Hi ha algunes noies que veuen un avanç positiu amb el centre de primera acollida: fan tallers, castellà, les deixen sortir algunes tardes soles quan ja porten cert temps...

Com hem dit, una vegada ja s'ha acabat el diagnòstic es fa una proposta d'intervenció. Normalment, en el cas de les noies MMNA al no conèixer cap família són derivades a un CRAE (centre residencial d'atenció educativa). Aquests recursos són de caràcter definitiu. En aquest cas les noies poden ser derivades a qualsevol CRAE de la delegació territorial de Barcelona, i si no hi ha places a una altra delegació territorial. La Nora està des de fa 7 mesos en un centre residencial de Girona ciutat, traslladada des de Barcelona.

¹⁹ El centre de la Fundació Idea Coda ja no està ubicat al centre de Barcelona, sino que s'ha traslladat a l'Hospitalet del Llobregat.

En aquests tipus de centre es regularitza al/la menor si encara no ho està, se'l forma a través d'educació reglada o informal, i s'ofereix formació professional... , és dir, es prepara al/la menor per a la seva sortida a partir del 18 anys. Normalment, els recursos que tenen per objectiu la inserció socio-laboral són els que satisfan més als/les menors, ja que s'aproximen força a les seves expectatives.

En aquest sentit, per preparar l'autonomia i la desintitucionalització, si hi ha algun familiar o alguna família disposada a implicar-se en la situació de la noia s'afavoreixen les sortides de cap de setmana. Per exemple, la Nora té sortides molts caps de setmana amb la família marroquina de Terrassa que la va acollir els primers mesos. La Mounira rep visites de la família espanyola que la va acollir al centre d'acollida.

Un altre recurs, que és exclusiu per a les noies, és el centre o residència maternal, per aquelles noies que estan embarassades. Actualment l'Asma hi està acollida. En aquests recursos les noies poden quedar-s'hi amb els seus fills encara que siguin majors d'edat.

Més enllà de la competència de protecció dels menors que té assignada la DGAIA, des de fa anys s'ha impulsat un Pla interdepartamental per a facilitar la inserció laboral i l'habitatge als nois i noies extutelats que assolixen la majoria d'edat. A partir del 2007 passa a ser l'Àrea de suport al jove tutelat i extutelat. L'objectiu és preparar el/la jove de 17 anys, a través d'un pis semiassitit, per la seva independència en tots els sentits. Aquest menor pot estar com a màxim en aquest recurs fins als 21 anys. No obstant, malgrat anar augmentant any rere any el nombre de places encara està lluny de donar resposta a la demanda real.

En el cas de les noies MMNA, moltes d'elles, pel volum reduït de noies abans del 2006, han tingut l'oportunitat d'accedir a alguna plaça. La Naja va estar en un d'aquests pisos i tant ella com la seva germana valoren molt positivament el seu pas per aquest programa. Actualment, les dues germanes són independents, estan satisfetes amb el seu treball (malgrat fer moltes hores) i agraeixen profundament el seu pas per aquest recurs. Confirmen que ha estat de vital importància per a la seva inserció personal i laboral a Catalunya.

La relació amb la família en el país d'acollida de les noies és diversa. Hi ha dues tipologies de MMNA segons la relació amb la família en el país d'origen, una que la recupera molt ràpid (les primeres setmanes a la península) i l'altra que fins que no arriba al centre de la DGAIA no ho fa. Aquestes últimes corresponen a aquells casos que han patit forts conflictes familiars.

Expectatives de futur

Gairebé tots els nois i totes les noies MMNA busquen solucions a la seva situació desfavorable, tant al país d'origen com al país d'acollida. Per això podem afirmar que els/les MMNA són menors resilients, és a dir, *que tenen la capacitat de reaccionar i de recuperar-se davant les adversitats, la qual cosa implica tot un conjunt de qualitats que permeten un procés de transformació i d'adaptació existosa* (Bernard, 1996). No obstant, quan arriben els riscos que suposa la migració precoç i la manca d'un referent positiu adult erosiona en ocasions aquesta resiliència. Mentre que alguns/nes nois/ies es desanimen, d'altres lluiten contínuament per seguir endavant.

Per això, una vegada a casa nostra és interessant conèixer quines són les seves expectatives de futur en relació a les seves expectatives del passat. En el cas del nois trobàvem principalment les següents: obtenir el permís de residència i de treball permanent, trobar una feina i visitar la família al Marroc; realitzar algun curs de formació professional; tenir una casa i formar una família (V. Quiroga, 2003). En les noies MMNA aquestes premisses també apareixen.

"Quiero tener papeles y trabajar. De lo que sea, de peluquera o cocinera, quiero quedarme en Barcelona, me gusta, (...) ya se verá si puedo ir de vacaciones a Marruecos. (...) todo lo contrario no me arrepentido nunca de venir. (Nadia.20/09/07)"

"Al març agafaré el títol i ja acabaré, com es diu, ja acabaré pràctiques a un hospital (auxiliar d'infermeria de formació professional). Vull seguir estudiant i començar la carrera d'infermeria. (...) No vull tornar al Marroc (Nora. 5/10/07)"

El cas de l'Asma ens mostra una diferència molt important respecte als nois MMNA. Aquesta noia ha estat mare, el seu fill ha nascut a Catalunya. Aquesta circumstància augmenta l'arrelament d'aquesta amb casa nostra. Vol fer créixer al seu fill en aquest nou país que l'acollit, vol donar-li totes les oportunitats que ella no va tenir.

"Pues, voy a tener a mi hijo aquí, no lo voy a dar. Tengo ganas de tirar para adelante. (...) Me estan tramitando mis papeles y así poder encontrar un trabajo, estar con mi hijo bien. (...) Y no sé si me caso con el padre de mi hijo. No lo sé. No importa. (...) Ahora quiero vivir aquí con mi hijo, mi hijo será d'aquí y yo también con él.... (Asma. 4/10/07)"

Per acabar, esmentar una altra diferència important que es dona entre totes les noies: l'afany de llibertat en lletres majúscules, davant de la manca de llibertat viscuda amb la família d'origen al Marroc. De forma inequívoca la Mounira ho expressa d'aquesta manera.

Quiero quedarme en España. Quiero trabajo, dinero, comprar, tener cosas, tener casa. Pero lo más importante a mi me gusta estar libre : quiero hacer lo que quiero y lo que no quiero no. Quiero hacer lo que me da la gana. (...) Falda corta, jersey de tirante sin que nadie me mire mal, quiero salir, quiero ser libre... (Mounira 20/09/2007)

Acabem amb aquestes paraules, que resumeixen l'aspiració de moltes dones, encara que no siguin MMNA i no hagin emigrat. Com diria Dolores Juliano (2004), són les "refugiades de gènere" que, com la Mounira, volen ser lliures...

Principals conclusions

- ❑ El 28,5% de les MMNA detectades per la DGAIA els anys 2006 i 2007 són d'origen marroquí. La mitjana d'edat en el moment de la detecció per part de la DGAIA és de 16,3 anys; mentre que la mitjana d'edat d'arribada a Catalunya és de 13,8 anys. El 62,5 de les MMNA són del nord Marroc, de forma semblant als MMNA, i més concretament el 37,5 de Tànger.

Les seves famílies

- ❑ Les seves famílies són totes nuclears, i tenen entre 5 i 9 membres. Són les filles grans i les filles petites.
- ❑ Gairebé totes les MMNA pateixen conflictes amb les seves famílies, sobretot conflictes intergeneracionals amb els pares.
- ❑ Els pares i les mares de les MMNA treballen en el sector informal. Els pares principalment en el sector del comerç, i les mares en el servei domèstic.
- ❑ El nivell d'instrucció dels pares i de les mares és molt baix: els pares són tots analfabets funcionals, i les mares gairebé totes analfabetes absolutes.
- ❑ El 80% de les noies MMNA han arribat a la secundària. La mitjana d'edat de l'abandonament de l'escola és de 13 anys.

El projecte migratori

- ❑ Algunes MMNA repeteixen els models migratoris dels seus germans, els quals van arribar a la península com a menors.
- ❑ La principal causa de l'emigració de les MMNA es la fugida del conflicte familiar.
- ❑ Les fronteres de pas més utilitzades per les MMNA són Tànger i Ceuta, i els principals mitjans de transport són amagades dins d'un camió o de passatgeres dins d'un autobús.
- ❑ Gairebé totes les famílies no coneixen la intenció d'emigrar de les seves filles. Només ho saben aquelles que han planificat amb elles la sortida.
- ❑ Els principals intermediaris del pas de frontera són els conductors de camió i les famílies emigrades a Europa.

L'arribada i l'atenció a Catalunya

- La principal xarxa de suport informal són les dones de les famílies marroquines que les acullen.
- Les trajectòries laborals dins del sector informal són: servei domèstic en la família marroquina acollidora; "petites bonnes" (petites minyones) explotades en el servei domèstic informal; i tasques en el sector serveis (bars i restaurants).
- La detecció de les MMNA la fan principalment els cossos de seguretat, les administracions locals (serveis socials dels Ajuntaments), i les entitats sense ànim de lucre.
- Les MMNA són ateses per la DGAIA en el circuit normalitzat de les noies espanyoles.
- Hi ha dues tipologies de MMNA segons la relació amb la família del seu país d'origen: les que recuperen la relació molt ràpidament (les primeres setmanes d'estar a la península), i les que no ho fan fins que arriben a un centre de la DGAIA.

Les seves expectatives

- Les expectatives de les MMNA són semblants a les dels MMNA: obtenir el permís de residència i el de treball, visitar la família durant les vacances, realitzar algun curs de formació, i tenir una casa i formar una família. Tanmateix, en el cas, de les noies hi apareix també el desig de l'arrelament al país d'acollida en tenir un fill, i el desig de llibertat davant l'opressió viscuda en el país d'origen.

Bibliografia citada

ALONSO, Ariadna. (2008). *En terra de ningú. Una aproximació a la prostitució en els projectes migratoris de menors no acompanyades de l'Europa de l'Est a Catalunya*. Tesina del Departament d'Antropologia Social i Cultural de la Universitat Autònoma de Barcelona.

BENNANI-CHRAÏBI, Mounia. (1995) *Soumis et rebelles les jeunes au Maroc*. Casablanca. Le Fennec.

BERNARD, Van Leer. (1997). *Concepto de resiliencia en proyectos sociales*. Lanus. Universidad Nacional de Lanus.

CAPDEVILA, Manel i FERRER, Marta. (2003) *Els menors estrangers indocumentats no acompanyats (MEINA)*. Barcelona. Centre d'Estudis Jurídic i Formació Especialitzada del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya.

COMAS, Marta. (coord..) (2001). *L'atenció als menors immigrants no acompanyats a Catalunya. Anàlisi de la realitat i propostes d'actuació*. Barcelona. Fundació Jaume Bofia, col. Finestra Oberta, núm. 19.

- QUIROGA, Violeta. (2005) *Una investigació transnacional. Menors que emigren de Marroc a Barcelona*. Barcelona. Mediterrànea-Fundació Jaume Bofill.

EL HACHMI, Najat. (2008). *L'últim patriarca*. Barcelona. Planeta.

GARRETA, Jordi. (2001). *Infants i adolescents de les minories ètniques en els centres d'acollida de Catalunya. Vides i experiències*. Recerca inèdita de consulta a la Fundació Jaume Bofill.

JEUNES ERRANTS. Memòria de centre. Marsella. 2002, 2003, 2004. Material inèdit.

JIMENEZ, Mercedes; (2001) "Los Menores Extranjeros No Acompañados en Andalucía", En: Giménez, Carlos y Suárez, Liliána (Coord). *Los Menores Extranjeros No Acompañados en el Estado español*. Madrid. IMSERSO.

- (2003) *Buscarse la vida. Análisis transnacional de los procesos migratorios de los menores de origen marroquí en Andalucía*. Madrid: Editorial SM., 2003.

JULIANO, D. (2004). *Excluidas y marginadas*. Barcelona. Càtedra- Ediciones Feminismos.

MORRÓN, Virtú i HAIK, Kaoutar. (2006). *La niña de la calle*. Barcelona. Styria.

PNUD (2008) *Informe sobre Desarrollo Humano 2007/2008*.

QUIROGA, Violeta. (2002). *Atenció als menors immigrants: col.laboració Catalunya-Marroc*. Barcelona. Fundació Jaume Bofill, col. Finestra Oberta, núm. 26.

- (2003) "Els petits Harraga. Menors immigrants no acompanyats d'origen marroquí a Catalunya. Tesis Doctoral. Universitat Rovira i Virgili de Tarragona.

- ALONSO, Ariadna i ARMENGOL, Carles. (2005) *Rutas de los pequeños sueños. Menores migrantes no acompañados en Europa*. Informes: "Informe comparativo". Barcelona. Fundació Pere Tarrés - Universitat Ramon Lull.

- BERGA, Anna i ALONSO, Ariadna. (2007) *Nenes i adolescents invisibles a Catalunya. Les menors migrants no acompanyades des d'una perspectiva de gènere*. Barcelona. Institut Català de la Dona. (informe no publicat)

ROGNONI, Irma. (coord.). (2002). *Laboratori sociojurídic sobre el seguiment d'aplicabilitat de mesures d'infants i joves immigrants indocumentats no acompanyats*. Barcelona. Fundació FICAT . Recerca inèdita de consulta a la Fundació Jaume Bofill.

FIBLA, Carla. "Marruecos inicia una campaña para acabar con la explotación de las niñas criadas". A: La Vanguardia 25/01/07.

UNICEF (2008). *Acción Humanitaria UNICEF*. Informe 2008. Fondo de las Naciones Unidas para la Infancia

UNITED NATIONS (2007) *"Populations and Vital Statistics Report"*. Statistical Papers. Series A. Vol. LIX, Nº1. Department of Economic and Social Affairs.